

مرکز تحقیقات استراتژیک
معاونت پژوهش‌های سیاست خارجی

گزارش

شماره ۳۱۴

مرداد ۱۳۹۶

تحولات جدید سوریه؛ مجموعه‌ای از بازی‌های کوچک

حسن احمدیان
مرکز تحقیقات استراتژیک

مقدمه

- بازگذاشتن راه خروج نیروهای داعش از رقه به سوی دیرالزور از سوی آمریکا و متحدان آن؛
- گند شدن پیشروی ارتش سوریه به سوی رقه در شمال در نتیجه فقدان پوشش هوایی مناسب؛
- ایجاد مناطق کاهش تنش (توافق شده در آستانه) در نتیجه توافق‌های روسیه و اپوزیسیون (بدون اثرگذاری جدی ترکیه و ایران) در سه منطقه درعا، غوطه دمشق و حمص؛
- نزدیک‌تر شدن مواضع ترکیه و ایران در برابر واقعیت تکروری روسیه در ایجاد مناطق یادشده در بند فوق.
در نتیجه گزاره‌های یادشده، فرضیه‌ای محوری رواج یافت که مبنای آن توافق روسیه با ایالات متحده در ارتباط با آینده بحران سوریه است. البته به نظر می‌رسد توافقی کلان در کار نیست و تنها توافقاتی مقطعی و جزئی میان روسیه و آمریکا وجود دارد که در سطح عملیاتی و در روی زمین نیز بروز کرده است. مبنای توافق در شرق سوریه - که در ماه‌های آینده نقطه ثقل تحولات سوریه خواهد بود - تقسیم منطقه وادی الفرات به نحوی است که روسیه و

بحران سوریه در ماه‌های اخیر تحولاتی جدی به خود دیده است که از یک سو حاصل توافق ایجاد مناطق کاهش تنش در آستانه است و از سوی دیگر با تفاهمات روسیه و آمریکا ارتباط می‌یابد. ایجاد مناطق کاهش تنش در چهار منطقه سوریه، مناطق امن مورد توجه آمریکا و متحدانش را به حاشیه راند. اما تحرکات روسیه پس از این توافق، گویای بازی‌های موازی و متنوعی است که مسکو درصدد پیشبرد آن است. تحولات مهم سوریه که پس از توافق ایجاد مناطق آتش بس در آستانه در سطح عملیاتی بروز کردند عبارتند از:

- توقف پیشروی نیروهای تحت حمایت آمریکا و اردن از جنوب سوریه به سمت دیرالزور و رسیدن ارتش سوریه به مرز سوریه و عراق؛
- توقف پیشروی نیروهای SDF مورد حمایت آمریکا به سوی دیرالزور؛
- آغاز پیشروی آرام ارتش سوریه از تدمر به سوی شرق (دیرالزور) و آزادسازی مناطق مهمی در مسیر حرکت از جمله شهر استراتژیک سخره؛

تحولات جدید سوریه؛ مجموعه‌ای از بازی‌های کوچک ۲

نیز دیرالزور از سوی امریکا است. این نکته فرضیه‌ی باز شدن باب تعامل دمشق و واشنگتن را تقویت می‌کند. در چنین شرایطی به نظر می‌رسد لازم است ج.ا. ایران در سوریه به نکات زیر توجه ویژه داشته باشد: - تعامل با تمامی طرف‌ها و آغاز و گستراندن بازی‌های موازی یک ضرورت بی‌بدیل برای تقویت جایگاه ایران در ترسیم آینده‌ی سوریه است. روس‌ها از ایران به عنوان یک برگ بازی استفاده می‌کنند و لازم است ایران نیز توجه داشته باشد که از برگ‌های متنوع موجود به خوبی - همچون روس‌ها - استفاده کند؛

- گسترش تعامل با ترکیه بر محور سوریه در این مرحله حائز اهمیت است. ترکیه بیش از هر زمانی پیش از این آماده‌ی همکاری با ایران برای ایفای نقش در سوریه و به ویژه مهار تهدید کردها در شمال سوریه است. ایران باید از این فرصت برای تحکیم جایگاه ارتش سوریه و متحدانش در مناطق شمالی (ادلب و عفرین) بهره بگیرد؛

- ایران و ترکیه به ویژه باید بر سر ایجاد منطقه‌ی کاهش تنش در ادلب وارد همکاری جدی‌تری شوند تا روسیه نتواند، همچون سه منطقه‌ی دیگری که با اپوزیسیون و با همراهی امریکا به توافق رسید، در ادلب نیز به بهانه‌ی عدم توافق ترکیه و ایران دست به تکرور بزند. ترکیه آماده‌ی چنین تعاملی است؛

- امریکا و روسیه به سوی کاهش تنش در سوریه حرکت می‌کنند و ایران باید دقت داشته باشد به عنوان کشور بر هم زنده‌ی ثبات و ایجاد کننده‌ی تنش مطرح نشود. بنابراین، تمامی تحرکات ایران باید در فضای کاهش تنش و نه تشدید آن تنظیم شود. این البته به معنای از دست دادن فرصت‌های مقطعی

متحدانش دیرالزور را آزاد کنند و امریکا و متحدانش شهر رقه را به تصرف در آورند. این توافق - در صورت وجود - از جمله توافقاتی است که در پاره‌ای دیگر از نقاط سوریه میان امریکا و روسیه و بدون اثرگذاری جدی بازیگران محلی و منطقه‌ای صورت گرفته است.

در چنین فضای بازیگران منطقه‌ای نیز به بازبینی رویکرد خود در قبال سوریه پرداخته‌اند. از جمله عربستان به اپوزیسیون سوری مستقر در ریاض اطلاع داده است که لازم است بر سر چارچوبی نوین توافق کنند و اینکه دیگر پیش شرط رفتن بشار اسد برای رسیدن به توافق سیاسی نمی‌تواند منافع آن‌ها را تأمین کند بلکه باید بر سر مدت زمانی که وی در مرحله‌ی انتقالی خواهد ماند و نیز بر سر اختیارات وی در دوره‌ی انتقالی چانه‌زنی کنند.

از سوی دیگر، ترکیه که از یک سو با بی‌اعتنایی امریکا به تهدیدات امنیت ملی خود مواجه شده و از سوی دیگر با توافقات روسیه با اپوزیسیون و امریکا و بدون اعتنای جدی به شرکای خود در آستانه (ترکیه و ایران) روبروست، به سوی همکاری هرچه بیشتر با ایران به ویژه در مناطق شمال غربی سوریه گرایش بیشتری یافته است. به نظر می‌رسد ترکیه این بار بیش از هر زمانی آماده‌ی همکاری با ایران در مناطق شمال سوریه است و گوش شنواتری برای پذیرش همکاری با ایران و ارتش سوریه در دیگر مناطق سوریه دارد. به ویژه آنکه به نظر می‌رسد روابط ترکیه با جبهه‌النصره دچار چالش شده است.

در فضای نوین، امریکایی‌ها در حال تخلیه‌ی مناطق جنوبی سوریه هستند. تخلیه‌ی این مناطق به معنای پذیرش بازگشت ارتش سوریه به این مناطق و

۳ تحولات جدید سوریه؛ مجموعه‌ای از بازی‌های کوچک

نیست اما این فرصت‌ها نباید به قاعده کار ایران در سوریه در مرحله پیش رو تبدیل شوند؛

- نکته حائز اهمیت آن است که به جای رسیدن به توافقی کلان با کشورهای درگیر از جمله روسیه و ترکیه، ایران باید به سوی تعریف پروژه‌های خرد و عملیاتی کردن آن‌ها در تعامل با تمامی بازیگران موجود در صحنه سوریه پیش برود؛

- نکته واپسین فعال کردن بازی با اپوزیسیون سوریه است. این بحث پیشتر با شخص بشار اسد مطرح شده است و وی نیز موافق تعامل ایران با اپوزیسیون است. بنابراین، ایران باید بدون نگرانی وارد تعاملی جدی با جریان‌های مختلف اپوزیسیون سوریه در راستای رسیدن به توافقاتی در سطوح خرد بشود.

